

در سال ۱۹۴۷ میلادی، همزمان با تأسیس کشور پاکستان، تعداد مدارس دینی همانند مراکز آموزشی دیگر، بسیار کم بود. اما بدنبال سعی و تلاش ادارات دولتی، سازمانهای خیریه و مراکز مسیحی، بر تعداد مراکز آموزشی غیر دینی افزوده گشت. البته در سپتامبر سال ۱۹۷۲ میلادی رییس جمهور وقت، ذوالفقار علی بوتو (متوفی ۱۹۷۹)، ادارات و مراکز آموزشی را تحت کنترل دولت درآورد و در نتیجه به روحیه و نشاط این گونه مراکز خلل وارد آمد و در مقابل، مراکز آموزشی دولتی گسترش یافت. اما ده، پانزده سال بعد از آن، آموزش عمومی در بخش دولتی دچار کود گشته و شکست خورد.

در سال ۱۹۸۲ میلادی، تأسیس مدارس که آئین نامه ی آموزشی و کتابهای درسی آنها به زبان انگلیسی بود، آغاز گشت و می توان گفت که کنترل دولت بر آنها تقریباً صفر بود. آئین نامه ی آموزشی، تعلیم، تربیت، نظام امتحانات و هرچیز دیگر این مدارس، نمایی از شیوه ی حکومت در حکومت را نمایش می داد که در آن هرگونه کنترلی از دست ادارات سیاستگذار خارج شده و در عین حال ادارات کنترل کننده نیز علاقه ی چندانی به وضع یک سیاست واحد و مشخص از خود نشان نمی دادند. از سوی دیگر تشویق کنندگان این گونه نظام آموزشی کاملاً غالب به نظر می رسیدند. برای حل این مسئله غم انگیز، چه مسوولیتی بر عهده ی ادارات سیاستگذار، استادان و دیگران می بود؟ این بحثی است که باید بصورت جداگانه مورد بررسی قرارگیرد و ما در اینجا فقط به معرفی کلی آن خواهیم پرداخت.

بررسی آماری مدارس دینی پاکستان :

تعداد مدارس دینی در سال ۱۹۴۷ میلادی بسیار کم بود و اگر هم برخی از این مدارس با درجه ی علمی بالا وجود داشت، در کشور هندوستان باقی مانده بود و طلاب پاکستانی اجباراً باید برای تحصیل علوم دینی به هندوستان می رفتند و این کار برای آنها بسیار مشکل ساز بود از این رو، با همت و تلاش دوستداران دین و علمای متعهد مدارس با همان خط و مشی در پاکستان تأسیس شد. اگرچه شیوه ی برخورد حکومت ها (بجز حکومت ضیاءالحق - متوفی به سال ۱۹۸۸ میلادی) با مدارس دینی چندان خوب نبود، لیکن این مدارس، به مرور زمان و باکندی وسعت یافته و پیشرفت نمودند. (گزارش کامل از مدراس دینی - ۱۹۸۸ میلادی - ص ۵ و ۶).

در تدوین و سرشماری صحیح مدارس دینی هیچ کوششی صورت نگرفت ولی آقای پروفیسور حافظ نذر احمد (گری شاهو، لاهور) با سعی و تلاش وافر خود، توانست اطلاعاتی را در این زمینه جمع آوری کرده و به صورت دو گزارش جداگانه ارائه نماید.

که بررسی مدارس عربیه، پاکستان غربی ۱۹۶۰ میلادی، ۸۰۰ صفحه

که بررسی مدارس عربیه، پاکستان - ۱۹۷۲ میلادی، ۷۲۰ صفحه

که علاوه بر این وزارت حج، اوقاف و امور خیریه ی پاکستان، گزارش دیگری را با عنوان «گزارش کمیته ی مرکزی در خصوص مدارس دینی» در ۷۲۰ صفحه در سال ۱۹۷۹ انتشار داد.

که وزارت آموزش و پرورش حکومت مرکزی نیز گزارشی را با عنوان «گزارش جامع مدارس دینی پاکستان» در سال ۱۹۸۸ میلادی به چاپ رساند.